प्रवेश सं० ४२००५ विषयः धर्मशास्त्रम् क्रम सं० [illegible]

नाम शान्तिप्रदोषादिनिर्णयः ग्रन्थकार

13439

पत्र सं० १-२

श्लोक सं० अक्षर सं० (पंक्तौ) ४७ पंक्ति सं० (पृष्ठे) ९

आकारः ९.६"×४.२" लिपिः दे.ना. आधारः का.

वि० विवरणम् पू०

पी० एस० यू० पी०—७७ एस० सी० ई०—१९५९—५०,०००

आ. २९९४

Indira Gandhi National Centre for the Arts

ग्रं० २४०१

॥श्रीगणेशायनमः॥अथशनिप्रदोषसोमप्रदोषभौमप्रदोषादिव्रतं पक्षप्रदोषनिर्णायकवचननिर्णीते दिवसेशन्या
दिवारसत्वेऽनुष्ठेयमुत पक्षप्रदोषनिर्णायकन्यनुरुध्यैवकेवलंशन्यादिवारेषुप्रदोषसमयेत्रयोदश्याः सत्वेतन्नदनुष्ठेयमिति संश
येउच्यते मन्दवारयुतापुण्या शुक्लपक्षेत्रयोदशीतस्यामुपोष्य विधिनासंपूज्य गिरिजापतिं॥ ब्रह्महत्यादिभिः पापैर्मुक्तोभवति
मानवइतिसौरपुराणोक्तशिवव्रतस्यवा। यदात्रयोदशीशुक्लामंदवारेणसंयुता॥ आरभ्यंव्रतंतसन्तानफलसिद्धये। इत्यादिना
स्कान्देविहितस्य कार्त्तिके शुक्लपक्षेतुवमंदवारेत्रयोदशीत्यादिना केदारखंडेविहितस्य शनिप्रदोषव्रतस्यापिनिर्दिष्टसक
लेतिकर्तव्यताकस्यसंतानादिफलसम्बद्धस्य। तस्यांप्रदोषसमयेलिंगरूपी सदाशिवः पूजनीयोहिदेवेन्द्र॥ तथाफलैश्चदीपैश्चनैवे
द्यैर्गन्धधूपकैरुपचारैः षोडशभिर्लिंगरूपीसदाशिवः। पूज्यः प्रदोषवेलायांइतिप्रभृति केदारखंडस्थादिवचोभिर्लब्धद्रव्य
देवतात्मकस्वरूपस्यकेनापिप्रकारेणआकांक्षायाअभावातन्न कथमपिपक्षप्रदोषशेषतासंभवतीति तन्निर्णयमनपे
क्ष्यैवशनिप्रदोषव्रतंशनिप्रदोषेत्रयोदश्यांपुज्यतेअनुष्ठातुं। ननुदेवकेन विधानेनप्रदोषव्रतमुत्तमं। विधातव्यंनरैस्त्री

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

अस्य भिः सन्तानफलसिद्धये इत्युपक्रमस्य स्कान्दवाक्ये प्रदोषव्रतसमाप्त्योपलम्भात् शनिवारे कस्मिन् समये भयोदशी
सत्वस्य व्रतप्रयोजकत्वे तस्या कांक्षायां पक्षप्रदोषनिर्णयकान्येव उपतिष्टेरं स्तत्श्च युक्तस्तदनुरोधेनैव निर्णय इति
चेन्न। पूज्यः प्रदोषवेलायामित्युदाहृतवाक्यात् प्रदोषसमयस्य प्रधानपूजारूपकर्मकालत्वस्य निर्णयेन कर्मकालि
व्याप्तिवचनेनैव तन्निर्णयात् प्रदोषव्रतसमाप्त्यापि प्रदोषे त्रयोदश्या व्रतप्रयोजकताया लाभात् यदा कदापि श
निवारे त्रयोदशी सत्वमात्रेणैव वाक्यार्थपरिसमाप्तेः कस्मिन् समये इत्याद्याकांक्षाया अनियतत्वेन वाक्यार्थनिर्णयानंगत्वा
त्। नन्वग्निहोत्रमाश्रित्य दध्नेन्द्रियकामस्य जुहुयादिति इन्द्रियोद्देशेन दध्यधिकरणत्वविधानवल्लाघवात् पक्षप्रदोषव्रतमाश्रित्य सन्ता
नादिफलविशेषोद्देशेन शनिवारादिगुणविधानपरतैव स्यात् स्कान्दादेरिति चेन्न। अग्निहोत्रे दध्यधिकरणताया असिद्धत्वे
न विधातुं शक्यत्वेपि शनिवारसंबंधस्य सिद्धत्वेन विधानायोगात् पक्षप्रदोषादिकारविधिनैव नान्तरीकतया शनिप्रदोषव्रतनि
धे योगसिद्धौ सन्तानफलाधिकारविनियोजकत्वस्यैवासम्भवापत्तेः पक्षप्रदोषेतिकर्तव्यताबोधकब्रह्मोत्तरखंडे नैव ग रामचंद्राय नमः
१

तार्थीनां तथा फलैश्वर्यैश्च इत्यादिकेदारखंडादिवाक्यानां व्यर्थत्वापरपर्यायस्यानुवादत्वस्यानुचितत्वापत्तेः एतेन वैश्वान
राधिकरणन्यायेन पक्षप्रदोषस्यैवावयुत्यस्तुतिरियमिति शनिप्रदोषसंबंधिकेदारखंडादिकं सर्वमेव अर्थवाद इति क
स्यचिदुत्प्रेक्षा निरस्ता। वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेत् पुत्रे जाते इत्युपक्रमस्य यस्मिन् जाते एतामिष्टिं निर्वपतीत्युपसंहार
स्य च मध्येय दृष्टाकपालो भवतीत्यादेः संदंशपाठेन विध्यंतरत्वासंभवाद् गत्यार्थवादत्वस्य कल्पनेप्यसमानप्रकर
णस्य पुराणान्तरस्थस्य महतः प्रपदृकस्य सांगोपांगविधिलक्षणसमन्वितस्यान्यथयितुमयुक्तत्वात् अत एव
नाम शतस्त्वादिकं केदारखंडादावन्विष्य शनिवारविशिष्टपक्षप्रदोषमाश्रित्य सन्तानोद्देशेन तद्विधाय
कतया गुणविधित्वाशंकापि निरस्ता अस्य शेषविधित्वे इन्द्रियाद्यर्थं दध्यादेरिवाश्रयं विना स्वातन्त्र्येणानु
ष्ठातुमशक्यतया शनिप्रदोषव्रतमात्रानुष्ठानस्यागृहीतपक्षप्रदोषकर्तृकस्य असम्भवापत्तौ आसेतु
हिमाचलं प्रसिद्धस्य तदनुष्ठानशिष्टाचारस्य निरालम्बनत्वापत्तेश्च। तत्सिद्धं शनिप्रदोषो व्रतान्तरमिति
ततश्च पक्षप्रदोषनिर्णयकानपेक्षैव तन्निर्णय इति शनौ प्रदोषसमये त्रयोदशीसत्वे पक्षप्रदोषसत्वा २

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

स्तसेऽपर्यालोच्यैव तदनुष्ठातव्यमिति एतत्सर्वं सोम भौम प्रदोषादिष्वप्यनुसन्धेयं इति संक्षेपः।
विमर्शो रानडोपाख्यस्य बालशास्त्रिणः इति शम्॥ ॥ ॥ ॥ ॥ श्रीगुरुचरणसरोजाभ्यां नमः ८

रामचंद्राय नमः

Indira Gandhi National
Centre for the Arts